

Miljøprojekt Nr. 549 2000

Kom i gang - et værktøj

Miljøstyring - Branchepakke for grafisk branche

Grafisk Arbejdsgiverforening
Miljøafdeling

Miljøstyrelsen vil, når lejligheden gives, offentliggøre rapporter og indlæg vedrørende forsknings- og udviklingsprojekter inden for miljøsektoren, finansieret af Miljøstyrelsens undersøgelsesbevilling.

Det skal bemærkes, at en sådan offentliggørelse ikke nødvendigvis betyder, at det pågældende indlæg giver udtryk for Miljøstyrelsens synspunkter.

Offentliggørelsen betyder imidlertid, at Miljøstyrelsen finder, at indholdet udgør et væsentligt indlæg i debatten omkring den danske miljøpolitik.

Indholdsfortegnelse

	Resumé	3
	Forord	5
1	Kom i gang-projekt	6
1.1_	Baggrund	6
1.2	Metode	6
1.3	Formål	6
2	Udvikling af værktøjet	7
2.1	Analyse-værktøj	7
2.2	Informationsmøde	8
2.3	Strategirapport	9
3	Resultat og evaluering	10
3.1	Deltagere	10
3.2	Resultat	10
3.3	Virksomhedernes evaluering	12
4	Konklusion	14

Bilag 1: Dataindsamling for arkoffset

Resumé

Denne rapport redegør for udviklingen af et "Kom i gang"-værktøj, der havde til formål at:

1. Motivere til at igangsætte miljøledelse ved at nedbryde barrierer for indførelse af miljøledelse. Det betyder, at værktøjet skal synliggøre sammenhæng mellem miljø og marked, skal indeholde information om fordele og omkostninger og skal kunne påvise konkrete miljøforbedringer.
2. Gøre det enkelt og konkret at komme i gang med miljøledelse.
3. Udforme en miljøpolitik samt mål og handlingsplan for miljøforbedringer, som er tilpasset den enkelte virksomheds behov og ambitioner.

Der blev udviklet et "Kom i gang"-værktøj, som omfattede et analyseværktøj med en dataindsamling, et informationsmøde samt en strategirapport.

Afprøvning af værktøjer

"Kom i gang"-værktøjet blev afprøvet af 26 virksomheder, som dækkede et repræsentativt udsnit af branchen og omfattede 17 arkoffset-trykkerier, 3 rotationsoffset-trykkerier (heraf 2 dagblade), 2 bogbinderier, 1 reprovirksomhed, 2 serigrafitrykkerier og 1 flexo/etiket-trykkeri.

Valg af miljøstrategi

Som resultat af afprøvningen af "Kom i gang"-værktøjet valgte 23 virksomheder, svarende til 88%, at gå i gang med miljøledelse. Heraf valgte 10 at ansøge om det nordiske miljømærke Svanen, 6 at igangsætte miljøledelse efter ISO 14001 eller EMAS og 7 valgte miljøledelsessystemer indeholdende politik, mål og handlingsplan for miljøforbedringer.

Langt de fleste virksomheder, der valgte at gå i gang, havde mødt spørgsmål fra kunder om virksomhedens miljøforhold, og nogle virksomheder havde oplevet at miste kunder, fordi virksomheden ikke var miljøcertificeret/registreret eller på anden måde kunne dokumentere miljøbevidsthed.

Den primære grund til, at 10 af de deltagende virksomheder i projektet valgte Svanemærket, var den tydelige sammenhæng mellem miljø og marked, da Svanemærket valgtes i forventning om en stigende markedsefterspørgsel.

De virksomheder, som valgte at opbygge et miljøledelsessystem, der skulle registreres under EMAS-forordningen eller certificeres efter ISO 14001, havde allerede mærket kundernes efterspørgsel efter et certificeret/registreret miljøledelsessystem. Disse virksomheder har store kunder, som er meget miljøbevidste, og virksomheden valgte registrering/certificering for at undgå at miste disse kunder. Virksomhederne havde allerede før deltagelse i projektet taget en strategisk beslutning herom.

De virksomheder, som valgte at opbygge et virksomhedstilpasset miljøledelsessystem indeholdende miljøpolitik, mål og handlingsplaner uden certificering eller

registrering, havde ikke mødt kundekrav om miljøledelse, men mødte af og til forespørgsler om miljøpolitik og ressourceforbrug.

På baggrund af afprøvningen i de 26 virksomheder kan det konkluderes, at "Kom i gang"-værktøjet havde den ønskede effekt. Virksomhederne meldte tilbage, at "Kom i gang"-værktøjet havde givet et tilfredsstillende udbytte. Alle virksomheder havde været i stand til at udføre dataindsamlingen. Dialogen på informationsmødet dækkede virksomhedens interesser, og strategirapporten kunne anvendes i det fremtidige miljøarbejde.

"Kom i gang"-værktøjet virkede motiverende for virksomhederne, fordi der gennem dialog blev informeret om sammenhæng mellem miljø og marked, erfaringer fra andre virksomheder samt at der blev givet klar besked om fordele og omkostninger samt konkrete anvisninger på mulige forbedringer. Tilsammen gav dette et tilfredsstillende grundlag for at fastsætte den enkelte virksomheds miljøstrategi.

Forord

Udviklingen af "Kom-i gang"-værktøjet er en del af "Miljøstyring - Branchepakke for grafisk branche". Projektet har været støttet af Miljøstyrelsen og Erhvervsfremme Styrelsen og har haft til formål at fremme udbredelsen af miljøledelse i små og mellemstore grafiske virksomheder.

I forbindelse med projektet har der været nedsat en følgegruppe bestående af:

Miljøstyrelsen,
civilingeniør Rikke Traberg
Erhvervsfremme Styrelsen,
fuldmægtig Palle Sørensen
Direktoratet for Arbejdstilsynet,
fuldmægtig Lars Søborg
Energistyrelsen,
civilingeniør Vagn Nielbo
Kommunernes Landsforening,
fuldmægtig Jakob Simonsen
Den Grafiske Højskole,
civilingeniør Gitte Gladding
Danske Dagblades Forenings Forhandlingsorganisation,
afdelingschef Peter Andersen,
Grafisk Arbejdsgiverforening (GA)
miljøchef Carsten Bøg og miljøkonsulent Ninna Johnsen.

Daglig projektledelse for dette delprojekt er forestået af miljøkonsulent Ninna Johnsen.

Udviklingen af værktøjet og arbejdsrapporten er udarbejdet og gennemført af GA's miljøafdeling ved:

miljøchef Carsten Bøg
miljøkonsulent Ninna Johnsen
miljøkonsulent Pernille Andersen
miljøkonsulent Kirsten Jensen
miljøkonsulent Helle Rasmussen.

Desuden har 26 grafiske virksomheder deltaget i udviklingen af "Kom-i-gang"-værktøjet.

De øvrige delprojekter i "Miljøstyring - Branchepakke for grafisk branche" er rapporteret i følgende rapporter:

Miljøprojekt nr. 550: "Guide til miljøledelse i grafiske virksomheder"
Miljøprojekt nr. 551: "Netværks- og uddannelsesprojekt"
Miljøprojekt nr. 548: "Nøgletalsprojekt".

1 Kom i gang-projekt

1.1 Baggrund

Forundersøgelse

Projektet "Miljøstyring - Branchepakke for grafisk branche" har til formål at fremme udbredelsen af miljøledelse i små og mellemstore grafiske virksomheder. Som grundlag for igangsættelsen af projektet blev der foretaget en forundersøgelse for at definere, hvilke tiltag der var nødvendige for at fremme denne udbredelse.

I forundersøgelsen blev der peget på, at mange virksomheder var tøvende over for at indføre miljøledelse, fordi de endnu ikke havde oplevet direkte kundekrav om et miljøledelsessystem, og fordi de var usikre på, om fordelene ved miljøledelse var større end udgifterne ved indførelse og vedligeholdelse af miljøledelsessystemet. Desuden opfattedes miljøledelse af nogle virksomheder som tungt og bureaukratisk.

Informationsstrategi

Branchepakkens strategi var derfor, at information og udvikling af enkle værktøjer skulle motivere grafiske virksomheder til at igangsætte miljøledelse. Det kunne være i form af et miljøledelsessystem, der kunne certificeres efter ISO 14001 eller registreres efter EMAS eller i form af virksomhedstilpassede miljøledelsesystemer indeholdende miljøpolitik samt mål og handlingsplan for miljøforbedringer.

Til det formål skulle der først udvikles et "Kom i gang"-værktøj. Formålet med dette værktøj skal være at analysere virksomhedens miljøstatus og belyse fordelene ved indførelse af miljøledelse. Værktøjet skal således medvirke til at nedbryde de barrierer, en virksomhed kan have for at indføre miljøledelse.

Værktøjets målgruppe er de miljøpositive virksomheder, der ikke har en miljøstrategi, men længe har arbejdet med miljøforbedringer i form af omkostningsreduktion og implementering af renere teknologi.

1.2 Metode

Afprøvning

Værktøjet blev afprøvet af 26 virksomheder, som dækkede et repræsentativt udvalgt af den grafiske branche dvs. arkoffset, rotationsoffset, serigraf, flexo/etiket, bogbinderi og repro. Værktøjet blev løbende evalueret og justeret under projektførelsen.

1.3 Formål

Målet med delprojektet "Kom i gang"-værktøjet var at udvikle et enkelt værktøj, der kunne gøre det lettere for grafiske virksomheder at komme i gang med systematisk miljøarbejde.

Forudsætningen for, at målet kunne opfyldes, var, at værktøjet nedbrød de barrierer, der kunne være for at gå i gang med miljøledelse.

2 Udvikling af værktøjet

Baggrund

Udgangspunktet for udvikling af et "Kom-i-gang"-værktøj byggede på erfaringen om, at barrierer i nogle tilfælde skyldes manglende viden, og at disse barrierer mest effektivt nedbrydes gennem information. Vel og mærke information der veksler mellem tilpasset generel information og konkret information tilpasset den enkelte virksomheds behov og informationer.

Erfaringen viser, at virksomhederne gerne ville have information om:

- Fordele ved at indføre miljøledelse
- Omkostninger ved at indføre miljøledelse
- Erfaringer fra grafiske virksomheder, som har indført miljøledelse
- Konkrete miljømæssige tiltag på virksomheden
- Sammenhæng mellem miljø og marked.

Mål

Målet med "Kom i gang"-værktøjet kan opsummeres som:

- Gøre det enkelt og konkret at komme i gang med miljøledelse og undgå at opbygge barrierer.
- Udforme en miljøpolitik samt mål og handlingsplan for miljøforbedringer, som var tilpasset den enkelte virksomheds behov og ambitioner.
- Skabe motivation til igangsættelse af miljøledelse ved, at værktøjet synliggør sammenhængen mellem miljø og marked, indeholder information om fordele og omkostninger og påviser konkrete miljøforbedringer.

Til opfyldelse af målet er der udviklet og afprøvet et "Kom i gang"-værktøj bestående af tre dele, som beskrives i det følgende:

- Analyse-værktøj
- Informationsmøde
- Strategirapport.

2.1 Analyse-værktøj

I analyse-værktøjet indgår en dataindsamling for de væsentligste miljøpåvirkninger. Virksomheden foretager selv dataindsamlingen og returner denne til GA inden besøget. Dataindsamlingen er en overordnet miljøgennemgang, som danner grundlag for vurdering af virksomhedens miljøstatus.

Dataindsamlingen foretages i et hæfte med skemaer, hvor forbrug af de væsentligste råvarer, energi og vand, affaldsmængder og typer anføres. Hæftet indeholder desuden spørgsmål vedrørende anvendelse af renere teknologier.

For at gøre dataindsamlingen så enkel og let tilgængelig som mulig er der udarbejdet et hæfte for hver delbranche. Hæftet er målrettet ud fra kendskabet til den enkelte delbranches væsentligste miljøpåvirkninger, så de relevante råvare- og

affaldstyper bliver angivet. Som bilag 1 findes et eksempel på et sådant værktøj.

På baggrund af de indsamlede data foretages en analyse af virksomhedens miljømæssige status. Denne viser umiddelbart, hvor der er mulighed for miljømæssige forbedringer samt efter hvilken strategi virksomheden skal arbejde med miljøledelse. Virksomheden blev analyseret ud fra:

- Nøgletal
- Kriterierne i Svanemærket
- Renere teknologier.

Nøgletal

GA havde i forbindelse med konkrete opgaver for en lang række af foreningens medlemmer en del data, der kunne anvendes til opstilling af gennemsnitlige produktionsdata for forbrug af fikser, filmfremkalder, pladefremkalder, el, vand, ikke-flygtige afvaskere, flygtige afvaskere samt farvespild, papirspild og anvendt alkoholprocent. Dataene kunne dermed anvendes som en indikator for indsatsområder for mulige miljøforbedringer.

Usikkerheden på nøgletallene var dog for stor til, at de kunne anvendes som mere end en indikator. Baggrunden var, at de data, der lå til grund for nøgletallene, ikke var registreret ens på de forskellige virksomheder. Det kræver udvikling af bestemte registreringsmetoder, så grundlaget bliver ens (se delprojekt "Nøgletal").

Svanemærket

For delbrancherne arkoffset og rotationsoffset er der udviklet kriterier i det nordiske miljømærke Svanemærket. Kriterierne indeholder en prioritering af miljøpåvirkningerne i alle faser af en tryksags livscyklus, og de kan derfor foreløbigt anvendes til at finde nogle udvalgte miljømæssige indsatsområder. Den enkelte virksomhed bliver vurderet i forhold til kriterierne.

Renere teknologi

Desuden bliver mulighederne generelt for indførelse af renere teknologi vurderet.

2.2 Informationsmøde

Informationsmødet afholdes på den enkelte virksomhed med deltagelse af virksomhedens ledelse og eventuelle relevante medarbejdere samt en miljøkonsulent fra GA.

Formålet med mødet er at informere om miljøledelse og fastlægge virksomhedens miljøstatus, ambitioner og miljøstrategi. Mødet har følgende program:

1. Gennemgang af produktionen
2. Møde
 - Kort introduktion
 - Miljøstatus
 - Miljøstrategi: Ambitioner og behov, miljøpolitik, mål og handlingsplan for det fremtidige miljøarbejde.

Gennemgang af produktionen

På baggrund af dataindsamlingen og en rundgang i produktionslokalerne kan miljøkonsulenten udpege konkrete indsatsområder for miljøforbedringer. Det

kan være renere teknologier, bedre sortering af affald, besparelsemuligheder m.v.

Virksomheden er ofte selv klar over behovet, men mangler systematikken og tiden til at få håndteret problemerne.

Dialog om mulighederne

Virksomhedens miljøstatus diskuteres i relation til virksomhedens trusler og muligheder i omgivelserne samt styrker og svagheder internt i virksomheden. Diskussionen drejer sig om virksomhedens produktion og produkter, kunder og konkurrenter, indkøb og salg samt myndighedskrav vedrørende miljø og arbejdsmiljø. Diskussionen tilpasses virksomhedstypen, da informationsbehovet varierer fra virksomhed til virksomhed afhængig af størrelse.

Nogle af de typiske holdninger om miljøledelse, som virksomhederne gav udtryk for ved afprøvningen af værktøjet, var:

"Det tager jo alt for meget tid"

"I sidste ende er det pris og kvalitet, der er afgørende"

"Det er for dyrt i forhold til det, vi får ud af det"

"Det er alt for stort for en lille virksomhed som vores".

Disse holdninger diskuteres i relation til de erfaringer andre grafiske virksomheder har haft med indførelse af miljøledelse ved at give virksomheden overblik over fordele og omkostninger ved miljøledelse.

Diskussionen på mødet skal i første omgang føre til en overordnet strategi for virksomhedens fortsatte udvikling på miljøområdet. Indholdet i dialogen på mødet er således forudsætningen for, at der kan udarbejdes en miljøpolitik samt mål og handlingsplan, som er tilpasset den enkelte virksomheds behov, interesser og ambitioner. Virksomhedens mål kan være at gå i gang med miljøledelse med miljøpolitik, mål og handlingsplan, miljøledelsessystem efter ISO 14001 eller EMAS eller at søge licens til at anvende Svanemærket.

Valget afhænger blandt andet af virksomhedens kundetype og ambitioner om niveau. Nogle virksomheder ønsker at bruge miljøledelse som et aktivt markedsføringsredskab, mens andre har et mindre ambitiøst mål om at arbejde målrettet med miljøforbedringer og være i stand til at dokumentere det over for kunderne, hvilket dækkes ved hjælp af et mindre bureaukratisk system med miljøpolitik, mål og handlingsplan for miljøforbedringer.

2.3 Strategirapport

Resultatet af mødet på virksomheden sammenfattes i en kort rapport.

Rapporten indeholder grundlaget for virksomhedens miljøledelsessystem, det vil sige virksomhedens miljøpolitik, mål og handlingsplan for gennemførelse af målene samt en fortegnelse over de væsentligste miljøpåvirkninger udarbejdet på baggrund af den indledende miljøgennemgang. Rapporten er således et værktøj, der indeholder strategien til miljøledelse og direkte kan anvendes i det videre miljøarbejde.

For virksomheder, som vil ansøge om Svanemærket, indeholder rapporten en vurdering af virksomhedens mulighed for at opnå licens med beskrivelse af de

eventuelle ændringer, der skal foretages, før virksomheden lever op til kravene.

3 Resultat og evaluering

3.1 Deltagere

40 grafiske virksomheder blev kontaktet, og heraf ønskede 26 at deltage i projektet.

De deltagende virksomheders fordeling på delbranche og størrelse målt i antal ansatte ses i nedenstående tabel.

Delbranche	Virksomheder med under 10 ansatte	Virksomheder med 10-50 ansatte	Virksomheder med over 50 ansatte	I alt
Arkoffset	2	13	2	17
Rotationsoffset			3	3
Serigrafi	1		1	2
Flexo/etiket	1			1
Bogbinderi		1	1	2
Repro		1		1
I alt	4	15	7	26

3.2 Resultat

Resultatet af "Kom i gang"-værktøjet blev evalueret i forhold til følgende succes-kriterier:

2. Mindst 75% af virksomhederne skulle udforme en strategi for at gå i gang med miljøledelse
2. Virksomhederne skulle melde positivt tilbage om værktøjet.

Projektet medførte, at 23 ud af 26, svarende til 88%, af virksomhederne meldte tilbage, at de havde udformet en strategi for at gå i gang med miljøledelse. 3 virksomheder ønskede ikke at gå i gang. To af disse var dagblade, som ikke mærker ikke nogen interesse fra kunderne, men dog alligevel har foretaget investeringer i miljøforbedringer.

For de 23 virksomheder, der gik i gang, fordelte valget af miljøledelse sig således:

- 6 valgte at opbygge et miljøledelsessystem efter ISO 14001 eller EMAS
- 10 valgte at ansøge om det nordiske miljømærke Svanen
- 7 valgte miljøledelse med politik, mål og handlingsplan for miljøforbedringer, som skulle tilpasses virksomheden.

Næste tabel viser fordelingen på de 6 delbrancher:

Delbranche	EMAS	ISO 14001	Svanemærke	Miljøledelse	I alt
Arkoffset		4	10	3	17
Rotations-offset	1				1
Serigrafi		1	*		1
Flexo/etiket			*	1	1
Bogbinderi				2	2
Repro				1	1
I alt	1	5	10	7	23

* Delbranchen kunne på daværende tidspunkt ikke få Svanemærket.

Strategi kontra virksomhedsstørrelse

Der kunne ikke udledes en direkte sammenhæng mellem virksomhedens størrelse og den valgte miljøstrategi. Dog har ingen af de deltagende virksomheder med under 10 ansatte valgt at opbygge et miljøledelsessystem efter EMAS eller ISO 14001.

Virksomhedens valg var i de fleste tilfælde en strategi, som var direkte kundeorienteret.

Ledelsens engagement

Ledelsens motivation og generelle holdning var meget afgørende for valget af strategi. Nogle vidste meget og var entusiastiske, mens andre følte det som en nødvendighed at indføre miljøledelse for ikke at miste kunder. En enkelt virksomhedsejer var negativ over for miljøtiltag og ønskede ikke at indføre miljøledelse, selv om han risikerede at miste ordrer.

EMAS og ISO 14001

6 virksomheder igangsatte inden for projektets tidsramme opbygning af et miljøledelsessystem, der skulle registreres under EMAS-forordningen eller certificeres efter ISO 14001, eller tog beslutning om at igangsætte opbygningen.

Af de 5 virksomheder, der havde en certificering efter ISO 14001 som mål, har 4 i forvejen et certificeret kvalitetsstyringssystem efter ISO 9001, og én virksomhed havde et internt kvalitetsstyringssystem. Disse virksomheder var således bekendt med opbygningen af et ledelsessystem og havde i nogle tilfælde en kvalitetschef, som kunne varetage opbygningen af miljøledelsessystemet.

Den virksomhed, som valgte at opbygge miljøledelsessystemet efter EMAS, havde ikke et kvalitetsstyringssystem. Én af de virksomheder, der valgte ISO 14001, overvejede efterfølgende at lade sig EMAS-registrere.

Svanemærket

Mens det krævede en del overvejelser før beslutningen om at igangsætte miljøledelse blev truffet, traf flere virksomheder med det samme afgørelse om at søge licens til at anvende Svanemærket.

Den primære grund til, at 10 ud af 17 offsettrykkerier valgte Svanemærket, var den tydelige sammenhæng mellem miljø og marked.

Denne sammenhæng kan skyldes, at det grafiske produkt giver "image" i kundernes markedsføring af egne produkter. Det betyder, at hvis kunderne stiller krav til

tryksagens miljømæssige belastning, er det ofte for at kunne bruge oplysningerne til information og markedsføring over for egne kunder.

I den forbindelse er et miljømærke - sat på tryksagen - et meget synligt signal om miljøbevidsthed over for kunder eller borgere, og mange private virksomheder og offentlige instanser har gennem længere tid ønsket Svanemærket trykt på salgs- eller informationsmateriale.

Ingen af de 3 rotationstrykkerier havde som strategi at søge licens til at anvende Svanemærket, hvilket kan skyldes, at deres produkter ikke direkte på dette tidspunkt blev anvendt som led i kundernes markedsføring.¹

De deltagende bogbinderier og reproanstalter søgte ikke om licens til Svanemærket, men har som underleverandører til trykkerier, der har licens, dokumenteret, at kravene overholdes.

Miljøledelse efter eget valg

De virksomheder, som alene valgte miljøledelse med miljøpolitik samt mål og handlingsplan for miljøforbedringer, havde ikke mødt direkte kundekrav om et miljøledelsessystem efter ISO 14001, EMAS eller Svanemærket og havde ikke ambitioner om at anvende miljø i aktiv markedsføring.

Virksomhederne mødte dog af og til forespørgsler fra kunder om miljøpolitik og ressourceforbrug og kunne have stor fordel af at samle de miljøforbedringer, der allerede var foretaget, i en mere målrettet indsats.

Miljøforbedringerne var oftest ressourcebesparelser, substitution af produkter med høj flygtighed, investering i renere teknologier samt opfyldelse af lovkrav, blandt andet at fremskaffe opdaterede datablade og igangsætte arbejdsplads-vurdering.

3.3 Virksomhedernes evaluering

Evalueringen bygger dels på virksomhedens kommentarer under informationsmødet og dels på en skriftlig evaluering af mødet og rapporten.

Godt halvdelen af de deltagende virksomheder returnerede et udleveret evalueringsskema og meldte tilbage, at "Kom i gang"-værktøjet havde givet et tilfredsstillende udbytte, da dialogen ved mødet dækkede virksomhedens interesser, og strategirapporten blev vurderet at kunne anvendes i det fremtidige miljøarbejde.

To af de virksomheder, som ønskede at deltage i projektet, må betegnes som negative over for miljøtiltag og skulle derfor have meget gode argumenter for frivilligt at gå i gang med miljøarbejde. På trods af denne holdning meldte den ene virksomhed tilbage, at værktøjet havde betydet, at man var gået i gang.

Alle virksomheder havde udfyldt dataindsamlingen, men nogle udtrykte, at det var et stort arbejde, fordi mængderne ikke kan indhentes fra virksomhedens bogholderi.

Man skal derfor indhente oplysninger hos leverandører eller eventuelt sammentælle fakturaer.

Mange virksomheder var dog glade for at have lavet opgørelsen, fordi man nu havde et materiale at udlevere til kunder, der stillede spørgsmål til virksomhedens ressourceforbrug.

En del virksomheder fortalte, at den overraskelse over størrelsen af forbrug og spild, man fik ved dataindsamlingen, var direkte medvirkende til at vælge en strategi for miljøledelse.

Skønt nøgletallene var simple, satte de gang i diskussionen, og virksomhederne var meget interesserede i videreudvikling af talstørrelser, der kan anvendes til at måle miljøindsatsen.

Flere virksomheder udtrykte tilfredshed over, at mødet gjorde det muligt at få information om forskellige begreber om miljø, og hvad der foregår på området i branchen.

Oplysninger om lovkrav, der ikke var opfyldt, blev modtaget positivt. På en af virksomhederne blev konsulenten takket for at have gjort opmærksom på, at opbevaringen af affald ikke levede helt op til lovgivningens krav.

Flere virksomheder nævnte den branchespecifikke viden om f.eks. mulige substitutionsprodukter som en af årsagerne til at anvende GA i stedet for andre rådgivere.

4 Konklusion

Det kan samlet konkluderes, at det er lykkedes at udvikle et "Kom i gang"-værktøj, der har den ønskede effekt. Strategien for Branchepakken om, at information og udvikling af enkelte værktøjer motiverer virksomhederne til at gå i gang med miljøledelse, underbygges af erfaringerne med afprøvningen af værktøjerne.

"Kom-i-gang"-værktøjet virker motiverende over for virksomhederne, fordi der gennem dialog informeres om sammenhæng mellem miljø og marked, erfaringer fra andre virksomheder, fordele og ulemper samt anvisninger på konkrete miljømæssige forbedringsmuligheder.

Det har især virket motiverende, at virksomhederne på grundlag af de indsamlede oplysninger har haft mulighed for at vurdere egne muligheder for minimering af ressourceforbrug, opnåelse af Svanemærket samt status i forhold til gældende lovgivning. Desuden har den personlige kontakt betydet, at virksomhederne har haft mulighed for her og nu at få afklaret eventuelle uafklarede spørgsmål, fordomme mm.

I alt 40 grafiske virksomheder blev kontaktet, hvoraf 26 ønskede at deltage i projektet. Efter afprøvningen af værktøjet meldte 23 tilbage af de 26 virksomheder tilbage, at de ønskede at gå i gang med at indføre miljøledelse.

Den gode effekt værktøjet har haft skal retfærdigvis ses i lyset af den store interesse, der generelt er for miljøledelse, men det forhold, at udviklingen og afprøvningen af værktøjerne er foretaget af virksomhedernes egen brancheorganisation, må endvidere vurderes at have stor betydning.

Afprøvningen af værktøjerne har vist, at flere virksomheder, på trods af at de havde en vis skepsis mod at gå i gang med miljøledelse, alligevel valgte at deltage i afprøvningen.

Virksomhederne begrundede dette med, at de føler sig på mere "sikker grund", når de samarbejder med deres egen brancheorganisation, end når konsulenthjælp skal hentes udefra.

Bilag 1 Dataindsamling for arkoffset

Dataindsamling

til bedømmelse af virksomhedens miljømæssige niveau

Offset-trykkerier

Grafisk Arbejdsgiverforening

Januar 1999

Det miljømæssige niveau

Miljø handler om:

- ! Forbruget af ressourcer - herunder råvarer, hjælpestoffer, energi, vand osv.
- ! Udledninger til omgivelserne - herunder spildevand, luftemissioner, udledninger til jord samt affald
- ! Gener til omgivelserne - herunder støj, vibrationer og lugt
- ! Arbejdsmiljø

Virksomheden kan drage mange fordele af at kende det miljømæssige niveau og arbejde målrettet på at forbedre det. Her kan nævnes:

- ! Der skabes overblik over forbrug og spild af ressourcer, så omkostningerne kan reduceres
- ! Virksomhedens miljøarbejde synliggøres over for kunderne, så konkurrenceevnen øges
- ! Virksomheden får et godt omdømme som en "grøn" virksomhed

Hvordan bedømmes det miljømæssige niveau?

En grafisk virksomheds miljømæssige niveau kan bedømmes ud fra følgende 3 områder:

- ! nøgletal/muligheder for forbedringer
- ! det nordiske miljømærke "Svanen"
- ! lovmæssige forhold

Nøgletal

Miljø og økonomi hænger ofte nøje sammen, da virksomheden ved at spare på ressourceforbruget, reducerer belastningen på miljøet.

Nøgletal er et redskab, som virksomheden kan anvende til løbende at vurdere ressourceforbrug og -spild, og på denne måde miljøstyre produktionen.

Vigtigheden af miljønøgletal kan illustreres således; En virksomhed bortskaffer 25 tons papir i 1997, mens der året efter bortskaffes 35 tons. Det er ikke til at vide, om forøgelsen skyldes en ringere udnyttelse af papiret, eller om virksomheden har haft mere at lave i 1998. I stedet er det nødvendigt at beskrive papirspildet i forhold til en anden størrelse, således at tallet viser et relativt tal, der kan sammenlignes år efter år. Papirspildet kan f.eks. beregnes i forhold til den indkøbte mængde papir. Virksomheden kan således ledes og styres efter miljønøgletal, således det er muligt at vide, hvornår udviklingen skal ændres.

Ud fra de data, som indsamles ved hjælp af skemaerne på de følgende sider, opstiller GA's miljøafdeling virksomhedens nøgletal for følgende ressourcer og affalds-typer; vand, el, filmfremkaldere, fikser, pladefremkaldere, alkohol, afvaskere til trykmaskiner, farve og papir.

Hvis der er andre ressourcecetyper, som virksomheden finder det relevant at opstille nøgletal for, kan disse tilføjes på skemaerne med en bemærkning herom.

Svanemærket

Svanen er Nordisk Ministerråds miljømærke. Svanen viser, at varen er blandt de mindst miljøbelastende inden for den pågældende varegruppe.

Svanemærket kendes i den grafiske branche nok bedst fra de nordisk producerede papirkvaliteter. Trykkerier kan ligeledes anvende Svanemærket på de fremstillede tryksager, hvis en række krav til produkt og fremstillingsproces opfyldes.

Ud fra de udfyldte skemaer på de følgende sider vurderer GA's miljøafdeling virksomhedens muligheder for at opnå Svanemærket.

Lovgivning

Virksomheder i den grafiske branche reguleres efter to forskellige områder i lovgivningen afhængigt af forbrug af opløsningsmidler. De indsamlede data vil give et overblik over disse forhold samt andre relevante områder i lovgivningen.

Ved at have overblik over lovgivningen undgår virksomheden eventuelle "ubehagelige overraskelser".

Dataindsamling

Afvaskningsmidler

Skemaet udfyldes som det viste eksempel.

I feltet "Anvendes til" bedes anført, om produktet anvendes til manuel eller automatisk afvaskning.

I feltet "MAL-kode" angives produktets kodenummer. Denne findes på leverandør-brugsanvisningen for produktet eller på emballagen.

Oplysninger om forbrug kan hentes i virksomhedens bogholderi eller ved leverandørerne.

Produkt navn	Årsforbrug, kg el. liter	Anvendes til	MAL-kode	Kogepunkt
<i>OxA-farvefjerner</i>	<i>75 liter</i>	<i>Manuel afvaskning af valser</i>	<i>1-1</i>	

Dataindsamling

Øvrige kemikalier

I skemaet bedes anført forbrug af filmfremkalder, fikser, pladefremkalder, alkohol, fugtevandskoncentrat, farve og lak. Skemaet udfyldes som det forrige.

For fremkalder og fikser oplyses brugsklar mængde under hensyn til det anvendte blandingsforhold med vand, samt om der anvendes tørkemi.

Hvis der anvendes regenereringsmidler til fremkaldningsprocesserne bedes disse ligeledes anført.

Forbruget af farve skal angives som det samlede af farveforbrug, fordelt på mineralsk og vegetabilsk baseret farve.

Produktnavn	Årsforbrug (liter eller kg)	Anvendes til	MAL-kode

Dataindsamling

Affald

I feltet "Aftager og transportør" angives, hvem der henholdsvis aftager og transporterer affaldet.

Hvis affaldstypen ikke bortskaffes særskilt anføres, hvilken anden type affald denne bortskaffes sammen med.

For pap- og papiraffald angives hvilke typer papir, der sorteres i.

Hvis affaldstypen ikke eksisterer på virksomheden, anføres dette i feltet "Aftager/transportør".

Hvis det skønnes relevant kan andre affaldstyper anføres i skemaet.

Oplysningerne kan evt. indhentes hos affaldsaftageren/transportøren.

Affald

Type	Aftager / transportør	Årlig mængde	Årlig omkostning
Filmfremkalder		liter	
Fikser		liter	
Sølvholdigt film/papir		kg	
Plader		kg	
Pladefremkalder		liter	
Farverester		kg	
Textilklude		kg	
Plast		kg	

Affald

Type	Papirtype	Aftager/transportør	Mængde	Årlig omkostning
Papir				

Dataindsamling

Øvrige informationer

1. Data er opgjort for perioden: _____
2. Antal driftstimer pr. år (skøn): _____
3. Antal ansatte: _____
4. Hvilke led i produktionen af tryksager varetager virksomheden?

5. Øvrigt ressourceforbrug:

*	Vandforbrug	m ³
*	Elforbrug	kWh
*	Opvarmning el, naturgas, fjernvarme (streg ud)	(kWh eller m ³)
#	Papirforbrug	tons
#	Pladeforbrug	m ²
#	Filmforbrug	m ²

Oplysninger findes i: * Årsopgørelse fra elselskab/vandværk # Leverandøropgørelse

6. Har virksomheden en miljøgodkendelse? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg denne.
7. Har virksomheden formuleret en miljøpolitik? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg denne.
8. Har virksomheden lavet arbejdspladsvurdering (APV)? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg denne.
9. Har virksomheden påbud fra myndighederne? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg disse.
10. Har virksomheden fået foretaget energieftersyn? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg denne.

11. Har virksomheden en spildevandsgodkendelse? " Ja " Nej
- hvis ja, vedlæg denne.
12. Hvordan bortskaffes spildevand fra filmfremstilling?
(anfør hvis der er installeret vandbehandlingsanlæg)
-
13. Anvendes algebekæmpelsesmidler i skyllevandet
til filmfremstilling? " Ja " Nej
14. Hvordan bortskaffes spildevand fra pladefremstilling?
(anfør hvis der er installeret vandbehandlingsanlæg)
-
15. Hvis der anvendes alkohol i fugte vandet, anvendes da IPA eller IPA-sprit,
og i hvilken koncentration?
-
16. Hvordan bortskaffes kasseret fugte vand?
-
17. Hvordan bortskaffes vaskevand fra trykmaskinerne?
-
18. Anvendes "computer to plate" princippet? " Ja " Nej
19. Anvendes IR/UV tørring? " Ja " Nej
20. Har virksomheden befugtningsanlæg? " Ja " Nej